

KRAJOBRAZ TO PODSTAWA - wybrane pojęcia

dr inż. arch. Anna Sołtysik

Krajobraz, ale co to jest?

Krajobraz jest to obraz otoczenia ukształtowany przez naturę i zmodyfikowany przez człowieka. Jest formą dokumentacji życia człowieka. Jako źródło doznań estetycznych bywa często tematem działań artystycznych tj. malarstwo, fotografia, czy poezja.

Krajobraz może posiadać wiele znaczeń symbolicznych, także religijnych. Z krajobrazu możemy wyczytać również historię sprzed setek lat, utrwaloną w ukształtowaniu terenu, budowlach, zadrzewieniach.

Jakość krajobrazu, w którym przebywamy jest miernikiem jakości życia. Ma to swoje odzwierciedlenie w powstających ogrodach, miastach oraz ich powiązaniu z otoczeniem.

Kształtowanie krajobrazu - jak to się robi?

Aby móc podjąć decyzje projektowe należy mieć wiedzę o zmieniających się tendencjach w historii budowania miast i wsi, oraz o warunkach środowiskowych danego regionu. Pewne typy budownictwa, szczególnie mieszkaniowego zostały ukształtowane przez lata doświadczeń lokalnych budowniczych, dostosowując bryłę budynków, kąt nachylenia dachu, rodzaj pokrycia, długość okapów, wielkość okien do warunków naturalnych. Regionalne formy domów są więc zapisem naszej kultury i historii.

Jeżeli zamierzamy coś zbudować, na pewno będziemy mieć konkretne otoczenie, w którym powstanie nasze osiedle, dom, czy altana. Istnieje więc problem relacji pomiędzy tłem, a elementem dodawanym w istniejącej kompozycji krajobrazu.

3 podstawowe zasady kompozycji krajobrazu

Zasada podporządkowania – krajobraz naturalny jako ważniejszy, wtedy nowe elementy zachowują skalę, powtarzają formy tworzące krajobraz, lub są schowane w otoczeniu. Polega to na tym, że projektant „ukrywa” swoje dzieło na rzecz ochrony istniejącego krajobrazu.

Zasada naturalnego komponowania – pozwala na przekształcenia, projektowane elementy uzupełniają krajobraz, ale tak że nie zmieniają cech krajobrazu. Przez ograniczoną ilość, powtórzenie wielkości oraz kształtu istniejących obiektów nie wnoszą agresywnych akcentów do otoczenia.

Zasada kontrastowania form – elementów projektowanych z tłem krajobrazowym. Może być osiągnięta przez dobór skali, kształtu, czy koloru poszczególnych elementów. Zasadę kontrastu stosuje się w przypadkach, kiedy celowe jest zwrócenie uwagi na ważny treściowo obiekt, np. kościół, pomnik.

Genius loci (duch miejsca) jest to pojęcie związane z niematerialną wartością krajobrazu. Jest to zespół właściwości charakterystycznych dla danego miejsca (np. domu, miasta, krajobrazu), na którego jakość składają się cechy fizyczne, ale także znaczenia wynikające z historii oraz ze współczesności. Miejsca „obdarzone duchem” pełnią rolę punktów orientacji, są one wyznacznikiem kultury regionu. Warunkiem zaistnienia tychże miejsc jest niezwykłość, wyrazistość, (...) przesycenie istotnymi treściami, sięgającymi istoty ludzkich potrzeb i odczuć. Fakt istnienia zjawiska zwanego duchem miejsca, obliguje nas do jego zachowania; ocalenia zarówno tego, co współtworzy ową indywidualną, unikalną jakość, jak i całego kontekstu.

Kultura

Całokształt dorobku ludzkości, społecznie nagromadzony i utrwalony w ciągu jej dziejów, stale wzbogacany nowymi dziełami twórczymi i pracą wszystkich społeczeństw;

poziom rozwoju społeczeństw, grup i jednostek w danej epoce historycznej, uwarunkowany stopniem opanowania sił przyrody, osiągniętym stanem wiedzy i twórczości artystycznej oraz formami współżycia społecznego

Co to jest krajobraz kulturowy?

Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze oraz wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych, a także działalności człowieka.

Dzięki ochronie i kształtowaniu krajobrazu kulturowego możemy utrzymać tożsamość społeczeństw lokalnych (małe ojczyzny), także regionów. Ważne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości poprzez ochronę dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania.

Krajobraz kulturowy jest zagrożony przez różnego rodzaju przekształcenia, zmieniające jego wygląd przez likwidowanie lub zniekształcenie cech stanowiących o jego wartościach.

Tożsamość kulturowa

Jest specyficzną formą tożsamości społecznej, wspartą na rdzeniu kulturowym. Tożsamość regionalna, jest odmianą tożsamości społecznej, tworzoną na bazie odwołań do pewnego terytorium (regionu) i jego kluczowych cech oraz imponderabiliów, czyli rzeczy nieuchwytnych.

Tożsamość a region

Czynnikiem konstytuującym region są dominujące na danym obszarze formy budowlane i rozwiązania urbanistyczne (także ruralistyczne) o zbliżonych bądź identycznych parametrach technicznych oraz planistycznych.

Przede wszystkim chodzi o tradycyjne i ludowe formy budownictwa, gdyż nowe i najnowsze zespoły charakteryzuje albo daleko idąca uniformizacja w skali kraju, bez wyraźnych różnic regionalnych, albo zbyt duża indywidualizacja formalna.

Istotnym wyznacznikiem tożsamości lokalnej oraz regionalnej stają się: strój, zwyczaje, obyczaje, świadomość dziedzictwa kulturowego, rozumienie, a także odczytywanie znaczeń, symboli kultury materialnej oraz jej odpowiedników.

Natomiast w perspektywie językoznawczej, szczególnym elementem kreacji tożsamości regionalnej stają się: język, dialekt, gwara oraz lokalna i regionalna literatura pisana, lub ustna.

